

SIATARI LA NGAMURAHU:

NDI FULUFHELO LASHU URI PULANE YA ZWINO I DO TUJWEDZA, YA DIVHADZA NA U SUMBEDZA VHANNA NA VHAFUMAKADZI VHA AFURIKA TSHIPEMBE VHANE VHA KHOU SHUMELA PFUNZO YA KHWINE.

Pulane yo fhelelaho ya maga a 2019: Nga kha ndila ine matshimbidzele a zwickolo a dovha e ngayo nga nwaha wa 2030 i hone kha:

[HTTP://WWW.EDUCATION.GOV.ZA/CURRICULUM/ACTIONPLANTO2019.ASPX](http://www.education.gov.za/CURRICULUM/ACTIONPLANTO2019.ASPX)

Pulane yo fhelelaho ya maga a 2014: Nga kha ndila ine matshimbidzele a zwickolo a dovha e ngayo nga nwaha wa 2025 i hone kha:

[HTTP://WWW.EDUCATION.GOV.ZA/CURRICULUM/ACTIONPLANTO2019.ASPX](http://www.education.gov.za/CURRICULUM/ACTIONPLANTO2019.ASPX)

DOCUMENT IS AVAILABLE IN ALL 11 SOUTH AFRICAN LANGUAGES

English	isiXhosa
Afrikaans	Ndebele
isiZulu	Sepedi
Tsonga	Setswana
Sesotho	Tshivenda
Siswati	

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Private Bag X895, Pretoria, 0001
Telephone: 012 357 3000 Fax: 012 323 0601
© Department of Basic Education

website

www.education.gov.za

facebook

www.facebook.com/BasicEd

twitter

www.twitter.com/dbe_sa

Mishumo ine ya do itwa kha nwaha wa 2019

Ndila ine matshimbidzele a zwickolo a do
vha e ngayo nga nwaha wa 2030

Tshivenda

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

KUDZHENELE KWA TSHIKOLO NGA NWAHA WA 2030: Bono

Maga a tevhelaho a sumbedza hune DBE ya khou takalela u vha i hone nga nwaaha wa 2030:

VHAGUDISWA

Vhagudiswa vha ya tshikoloni duvha jinwe na jinwe, vha dovha hafhu u tea u vha vhe tshikoni nga tshifhinga tshothe. U da tshikoloni zwo leluwa, arali vha diwana vha songo da tshikoloni hu do vha na maga ane a do dzhiwa. **Vhagudiswa vha pfesesa vhundeme ha u ita mishumo yavho ya tshikolo,** hu nga vha hu tshikoloni kana mahayani. Vhagudiswa vha dovha hafhu vha zwi divha uri tshikolo tshi nga ita tshinwe na tshinwe tshine tshi nga vha thusa uri vha kone u guda zwine vha khou todou guda zwone hu si na thaidzo.

VHAGUDISI

Vhagudisi vha wana pfunzo ine vha i funa vha isa phanda na u khwinisa zwine vha kona na u dikukumusa nga vhukoni havho vhone vhane. **Vhagudisi vha a pfesesa vhuhogwa ha mushumo wavho wa u funza** tshitshavha na u ita zwothe zwine vha kona u nea vhagudiswa vhavho pfunzo yo teaho vhutshiloni.

THOHO YA TSHIKOLO

Thoho ya tshikilo u fanela u vbona uri **u funza tshikoloni zwi itwa nga ndila ine zwa tea u vha ngayo,** u ya nga kharikhulamu ya shango na u pfesesa vhuimo hawe sa murangaphanda ahe vhuifhindhindhuleli hawe ha vha u futuwedza vuthu, vhukoni na kushumele ku pfeseseaho henefho tshikoloni na nda tshitshavhani.

MBADELO DZA TSHIKOLO

ZWIFHAJO ZWA TSHIKOLO NA ZWIHWE ZWISHUMISWA

TSHIPIKWA 24: U vbona uri themamveledziso na hune tshikolo tshinwe na tshinwe tsha vha hone zwi futuwedza vhagudiswa u da tshikoloni, u da u guda na vhagudisi u gudisa.

VHUJIFARI HA MUGUDISWA

TSHIPIKWA 25: U shumisa zwikolo u futuwedza u swikelela kha tshumelo dzo vhalaho dza nnyi na nnyi kha vhagudiswa nga tshavho fhethu hu nga ho kha zwa mutakalo, vhushai, thikedzo

ya vhudivmumvusi, zwa mitambo na mvelele.

TSHIPIKWA 26: U alusa tshivhalo tsha zwikolo zwine zwa disa mulayo wa pfunzo na u kona u swikelela kha dzisenthara (vhupo/fhethu) dzi disaho tshumelo dzo rwelwaho tari.

TSHIPIKWA 27*:** U khwinisa tshivhalo na vhundeme ha u tola na u tikedza tshumelo dzo diswaho zwikoloni nga ofisi dza dzingu, nga kha khwiniso ya u shumisa e-Education.

VHALANGULI VHA TSHIKOLO

Tshipikwa 21: Kha vha vhone zwauri kushumele kwa vhalanguli ku kwama zwikolo zwothe shango nga vhuphara nga ndila ine zwa thusa u ya kha mupo wavhuḍi zwikoloni.

U DZHENELELA HA VHADZULAPO

TSHIPIKWA 22: U khwinisa u ḍidzhenisa ha mubebi na vhadzulapo kha vhulangi ha zwikolo, nga u tou khwinisa u swikelela

mafhungo a ndeme nga u shumisa ndila ya e-Education.

TSHIPIKWA 23: U vhona uri zwikolo zwothe zwo badelwa nga ndila yo teaho hu tshi tevhedzwa tshivhalo tsha vhagudiswa zwo tewaho shango lothe nga vhuphara na uri masheleni a shumiswe nga ndila yo fanelaho.

VHABEBI

Vhabebi vho ḍivhadzwa nga zwine zwa itea tshikoloni, vho ḍiimisela u dzhenelela kha mafhungo na u ḥanganedza mivhigo ya ndila ine vhagudiswa vha dzhenelela kha zwithu zwine zwa vha zwi tshi khou itwa na nga zwinwe zwikolo. Vhabebi vha a zwi ḍivha uri arali zwinwe zwithu zwi tshi khou itea nga ndila ye zwa vha zwi songo fanela u itea ngayo, thoho ya tshikolo kana muḥwe muthu kha muhasho u ḍo vha nea nḍevhe a dovha hafhu a dzhia vhukando ha u tandulula thaidzo idzo.

ZWISHUMISWA ZWA U GUDA NA ZWA U GUDISA

Zwishumiswa zwa u guda na u gudisa ndi zwinzhi nahone zwi dovha hafhu u vha kha tshivhalo tsha nḥa. Mulayo wa shango wa mikhwama ya dzibugu

dzo linganelaho une wa ḍivheswa, u sumbedza vhundeme na tshivhalo tsha zwishumiswa zwine mugudiswa muḥwe na muḥwe a fanela u zwi hwala nga mukhwama wawe. Khomphyutha ndi inwe ndila ine vhagudiswa na vhagudisi vha i shumisa zwikoloni u swikelela ngayo nḍivho.

ZWIFHAṬO ZWA TSHIKOLO NA ZWISHUMISWA

Zwifhaṭo zwa tshikolo na zwishumiswa ndi zwi hulwane, zwi a shuma, zwo tsireledzea na u ḥogomelwa. Vhagudiswa, vhagudisi na vhadzulapo nga u angaredza vha ḥogomela zwifhaṭo na zwishumiswa ngauri zwi ita uri vha ḍihudze nga tshikolo tshavho.

MAGA A NO ƆO DZHIWA U YA KHA NWAHA WA 2019

Pulane yo bveledziswaho nga muhasho wa pfunzo dza fhasi (DBE), i imela mañwe maela kha lwendo lwa u vhona vhundeme ha tshikolo Afurika Tshipembe lothe. Linwalwa heli li dzhia khili dza mveledziso kha sekhithara ya pfunzo dza fhasi u bva tsha u bviswa ha pulane ya sekhithara nga ñwaha wa 2011, maga ane a Ɔo dzhiwa nga ñwaha wa 2014: nga kha nyimele ine tshikolo tsha Ɔo vha tshi tshi khou dzheñwa ngayo nga ñwaha wa 2025: (Maga a no Ɔo dzhiwa nga ñwaha wa 2014) Naho zwo ralo, hu dovha hafhu ha vha na tzedzuluso ya kwhaṭhisedzo kha ngudo dzo gudwaho, zwine zwa vha zwa vhuṭhogwa ndi u rangisa zwithu zwa ndeme phanḁa nga vha Mbekanyamaitele ya Mveledziso ya Lushaka “ **National Development**

Plan (NDP) sa zwe zwa bviswa nga Muphuresidennde nga ñwaha wa 2012. Zwi kwamanaho na **NDP**, pulane ine ya vha hone kha pulane dza zwino ndi ya ñwaha wa 2030, zwine a zwi nga Ɔo fhirela kha ñwaha wa 2025. Tshavhuhili pulane ya muvhuso ya vhukati yo teyelwa ñwaha wa 2019 na pulane ya sekhithara yo pendululwa nga nḁila yo dzudzanyeyaho.

Pulane ine ya vha hone yo livhiswa kha zwiimiswa zwi hulwane zwine zwo Ɔidzhenisa kha u shandukisa zwikolo zwa Afurika Tshipembe. Hezwi zwiimiswa zwi dzhenisa vhabebi, vhagudisi, ṭhoho dza zwikolo, vhaofisiri na dzingu, mavunḁu na lushaka, mirado ya Phalamennde, vharangaphanḁa vha zwitshavha, ho dzheniswa mbumbano dza vhagudisi,

TSHIPIKWA 12 UYA KHA 13: U KHWINISA NDILA DZA UWANA MUROLE

U SWIKELELA KHA ECD NA MUROLE WA R

TSHIPIKWA 11: U khwinifhadza u kona u swikelela ha vhana kha pfunzo ya ndeme ya mveledziso ya u ṭvanyedza ya vhana vhaṭuku (ECD)

TSHIPIKWA 12: U khwinifhadza u iswa kha murole wa ñtha u bva kha mirole ya 1 u swika kha 9.

TSHIPIKWA 13: U khwinifhadza u swikelela ha vhaswa kha u isa phanḁa kha mirole ya ñtha (FET) u fhira murole wa 9.

“Ri khou ṭoḁou sumbedza nḁila ine vha dzhii vha tsheo vha thusa ngadzo zwi tshi Ɔa kha u khwinisa pfunzo.”

“Tshipikwa 14 u ya kha 27 zwi shumanana na nḁila ya u swikelelea zwipikwa zwa 13 zwe zwa bulwa afho nṭha.”

VHAGUDISI

Tshipikwa 14: U kunga tshigwada tshiswa tsha vhagudiswa vhaṭuku vhe vha eletshedzwa na vhagudisi vho gudiswaho nḁila ya kufunzele ñwaha muñwe na muñwe.

TSHIPIKWA 15: U vhona zwa uri u vha hone ha vhagudisi ndi zwa ndeme nahone tshivhalo tsha vhagudiswa a tsho ngo fhira tshivhalo kilasini.

TSHIPIKWA 16: U khwinisa nḁila ya kushumele kwone, nḁivho ya u gudisa, nḁivho ya thero na nḁivho ya khomphyutha kha vhadededzi zwi tshi Ɔa kha mabuḁo avho.

TSHIPIKWA 17: Kha hu lwelwe kana hu kombetshedzwe ngudo dzine dza vha fhasi ha mutakalo na u takalela mushumo wau sa mugudisi.

TSHIPIKWA 18: Nga hu vhoñwe uri vhagudiswa vha Ɔivha ṭhoho dzoṭhe na zwine vha tea u zwi Ɔivha nga ñwaha wonowo une vha khou guda ngawo.

ZWISHUMISWA ZWA PFUNZO

Tshipikwa 19*:** Nga hu vhoñwe uri ñwana muñwe na muñwe u a kona u swikelea dzibugu dzine dza toḁwa u ya nga mulayo wa shango.

Tshipikwa 20: Nga hu enegedzwe u kona u swikela ha nḁisedzo dza mafhungo nga vhagudiswa, ho dzheniswa dzikhomphyutha, dzine dza khwinifhadza pfunzo.

TSHIPIKWA I UYA KHA 6: U SWIKELELA PFUNZO DZO TEWAHO

TSHIPIKWA 1: U engedzwa ha tshivhalo tsha vhagudiswa kha murole wa 3, vhane mafheloni a ñwaha vha ðo vha vho kona u ñweledza ñdivho yavho kha luambo na kha thero ya mbalo.

TSHIPIKWA 2: U engedzwa ha vhagudiswa vha murole wa 6, vhane mafheloni a ñwaha vha ðovha vho kona u ñweledza luambo na thero ya mbalo u itela murole wa 6.

TSHIPIKWA 3: U egedza ha tshivhalo tsha vhagudiswa kha murole wa 9, vhane mafheloni a ñwaha vha ðovha vho ñweledza vhukoni kha luamabo na thero ya mbalo u itela murole wa 9.

TSHIPIKWA 4: U engedza tshivhalo tsha vhagudiswa vha murole wa 12 vhane vha swikelela u gudela Bachelor magudedzini a ñtha.

TSHIPIKWA 5: U engedza tshivhalo tsha vhagudiswa vha murole wa 12 vhane vha phasa thero ya mbalo.

TSHIPIKWA 6: U engedza tshivhalo tsha vhagudiswa vha murole wa 12 vhane vha phasa thero ya *Physical Science*.

TSHIPIKWA 7 U YA KHA 9: U KHWINISA NÐILA YA KUSHUMELE KUÑE KWA VHA VHUKATI

TSHIPIKWA 7: U khwinisa u shuma hune ha vha vhukati nga vhagudiswa vha murole wa 6 kha thero dza luambo.

TSHIPIKWA 8: U khwinisa u shuma hune ha vha vhukati nga vhagudiswa vha murole wa 6 kha thero ya mbalo.

TSHIPIKWA 9: U khwinisa u shuma hune ha vha vhukati nga vhagudiswa vha murole wa 9 kha thero ya mbalo.

U GUDA HA KHOMBE-KHOMBE

TSHIPIKWA 10: U vhona zwauri vhana vhothe vha dzulela u isa phanḁa na pfunzo u swika hune vha fara miñwaha ya 15.

“U vha na vhuḁanzi ha uri muswa muñwe na muñwe wa Afurika Tshipembe u wana pfunzo ya ndeme kha ḁhodea dza tshihadu.”

dzisekhithara dzi si dza muvhuso, vhaḁodisisi na madzhendedzi a shango lothe nga vhuphara sa UNICEF na Bannga dza shango lothe.

ZWIPIKWA ZWA TSHIFHINGA TSHI SONGO LAPFAHO, BONO LA TSHIFHINGA TSHILAPFU

U vha na vhuḁanzi uri muswa muñwe na muñwe wa Afurika Tshipembe u wana pfunzo ya ndeme kha ḁhodea dza tshihadu. Zwo ralo, ro wana uri hezwo a zwi nga ðo u itea nga u tsha ha vhusiku vhutthihi. Ri fanela u vha na bono li vhonealaho la hune ra khou takalela u vha ri hone nga ñwaha wa 2030, kana musi wonowo ñwaha u saathu swika arali zwi tshi konadzea. Ri fanela u dovha hafhu ra vhona uri ñwaha muñwe na muñwe

ri tea u vha tsinisa na bono lahu ri tshi zwi vhea muhumbuloni uri khwinifhadzo yo andaho ndi yone thikho ya tshanduko ḁhukhu.

nga vha vhe mutsireledzi vha dovhe hafhu vha inge na zwishumiswa zwa nyimisi. Nga Kuvhekanyele kwa mvelelo hu tshi khou shumiswa mivhingo ya zwishumiswa zwi ðo sedzuluswa u thoma nga ñwaha wa 2015. DBE i ðo ðisa levele dza dzingu na mivhingo ya ANA hu tshi khou shumiswa tshivhalo tsha ANA. Mapendeloni, DBE i ðo isa phanḁa na u dzhenelela nga thusedzo ya vhaḁivhi zwi tshi ya kha kudzhenele kwa ANA na u tuḁuwedza ANA kha zwithu zwo ḁowealeho zwa tshifhinga tshenetsho nga kha maambiwa u bva kha vhagudisi, vhabebi na kha

ZWIPIKWA ZWI RE KHAGALA

vhaṅwe vhashelamulenzhe tshikoloni na kha dziḽevele dza dzingu.

Zwipikwa zwi swikaho 27 zwi tikaho thoḽea na u dzhenelela zwi litshwa zwo ralo. Kha zwipikwa hezwi zwa 27, **zwa 13 zwi shumana na u dzhenelela na u vha tshipiḽa tsha zwine ra khou toḽa zwone, zwipikwa zwa 14 zwi shumana na u khwinifhadza,** nga maṅwe maipfi maga aṅe a fanela u andisa sekhithara.

U tutuwedza u futelela kha sisteme, naho zwo ralo **zwipikwa zwiṅanu kha zwa 27 zwi ḽo dzula zwi zwipikwa zwa vhuṽhogwa, hezwi zwi shumana na murole wa R, mveledziso ya vhagudisi, zwishumiswa zwa u guda, vhalanguli vha tshikolo na thuso i bvaho kha ofisi dza dzingu.**

Zwipikwa zwiṅanu zwa vhuṽhogwa zwi sumbedzwa nga * kha pulane na kha ḽinwalwa eḽi .** Zwa 36 ndi zwine zwa sumbedza maga a pulane ane a ḽo dzhiwa nga ṅwaha wa 2011, ndi zwine zwo dzhenisaho zwipikwa zwo ḽiimisaho nga zwoṽthe nahone zwine a zwi nga ḽo shanduka. Dziṅwe dza dzitsumbo dzi si nnzhi ndi zwipikwa zwa ṅṽhesa zwa dovha hafhu zwa sumbedzwa nga ***

U DIVHADZWA HA ZWITHU ZWA NDEME

Tsenguluso dza lushaka dza ṅwaha muṅwe na muṅwe

Muvhuso wo zwi sumbedzisa wa dovha hafhu wa ṅea maṅweledzo uri wo ḽiimisela u ita mushumo wa ṅṽha u itela

PFUNZO DZINE NGA LUISIMANE DZA VHIDZWA U PFI E-EDUCATION

murole wa 1 u swika kha wa 9 une wa ḽo ḽisela lushaka mafhungo

Ṅḽila dza musalauno dza u guda nga u shumisa vhudavhidzani ha thekhinoḽodzhi (ICTs) dzi nga kona u khwinisa ndila ndila dza kugudele na kufunzele nga ndila dzo fhambanaho. *Vhathu vhanzhi vha vho shumisa vhudavhidzani ha thekhinoḽodzhi ha musalauno lune zwa vho ita uri u funza na u guda muthu a sa i shumisi zwa vho nga u ḽifhedzela tshifhinga. Muhasho wa Pfunzo dza fhasi u ḽo bveledza ḽinwalwa ḽine ḽa ḽo sumbedza uri tsumbamaitele ya lushaka siani ḽa pfunzo ya fhasi ḽine ḽa ḽo sumbedza uri thekhinoḽodzhi iyi i ḽo shumiswa hani nga ṅwaha wa 2015 hune ha ḽo humbelwa vhashelamulenzhe siani ḽa pfunzo uri vha netshedze mihumbulo yavho siani ḽa u shumisa vhudavhidzani ha thekhinoḽodzhi musalauno na u khwinisa ṅḽivho dza ndeme dza u funza na u guda. Maitele aya a ḽo ita uri hu vhe na tshanduko kha u shumiswa ha vhudavhidzani ha thekhinoḽodzhi ha musalauno na u khwinisa ṅḽivho dza ndeme dza u funza na u guda . Maieie aya a ḽo bvisela khagala thekhinoḽodzhi dza musalauno dzine dza vha hone dzine dzi nga shumiswa, Tshavhuraru, zwenezwi maitele a zwa pfunzo a tshi khou*

shanduka ngaurali, vhashelamulenzhe vho fhambanaho vha nga ngomu na vha nga ṅṽḽa ha muvhuso , vha ḽo kona taliwa (u bviselwa khagala) uri ndi vhafhio, khathihi na u laedza / u sumbedza kana u eletshedza uri avha vhashelamulenzhe vha ḽo shumisa hani,

NGA ṅWAHA WA 2030 RI KHOU TODOU SWIKELELA ZWIPIKWA ZWITEVHELALO:

“Zwipikwa zwa u bva kha tsha tshipiḽa tsha 1 u swika kha tsha vṽhu 13 zwine zwa shumana na mawaṅwa a tshumelo dza tshikoḽo, ho katelwa u isa phanda, zwo swikelelwaho na mawaṅwa o no tshimbilelana na zwine vhagudiswa vha guda”